

APPLICATION OF ANIMAL THERAPY IN SOCIAL WORK WITH CHILDREN.

Abstract: The article presents an overview of the possibilities for application of animal therapy in social work with children. The psychotherapeutic approach is unconventional and poorly applicable only with certain types of animals in social work with children, both in our country and in many countries on the European continent. The article presents a theoretical analysis of an author's study on the possibilities for use by certain species of animals in social work with children. The effect of application of animal therapy in various medical and psychosocial problems in childhood is reviewed and presented, and the contraindications for this are indicated.

Author information:

Evgeniya Bratoeva

Principal Assist. Prof. PhD of Social Work
 “Angel Kanchev” University of Ruse
 Department of Management and Social Work
 ✉ jeni_bratoeva1999@abv.bg
 🌐 Bulgaria

Keywords:

social work with children, animal therapy

Въведение

Терапията с животни е един нетрадиционен метод за допълващо лечение, който намира приложение в психотерапевтичната и психосоциалната работа с деца и възрастни. Доказателства за неговото използване (целенасочено или не) датират още от дълбока древност. Първите сведения за насочено използване на терапията с животни датират от края на XVIII и XIX век и идват от Англия и САЩ. В САЩ е основана международна организация за терапия с животни (Pet Therapy International). През последните две десетилетия методът придобива все по-голяма популярност и научна обоснованост в целия свят. Терапията се основава на факта, че животните притежават естествената способност да оказват силно положително влияние при различни проблеми. По този начин различни видове животни се използват като важна част от цялостния терапевтичен процес. Терапията, подпомагана от животни, се използва като допълващ метод при работа по случай на клиент, когато се цели подобряване на социалното, емоционалното или когнитивното му функциониране.

В научната литература се използват няколко дефиниции, имащи отношение към терапията с животни. Терминът *пет-терапия* (от английски *pettherapy*; от „pet” – обобщено наименование на домашните животни; дословно „любимо животно” или *animal assisted therapy*) означава лечение с помощта на животни (кучета, котки, коне, делфини, зайци, птици и др.). В Русия този вид терапия е повече известен като *зоотерапия* или *анималотерапия* (от латински *animal* – животно) [2, 6]. Всяка терапия с определен вид животно има свое собствено наименование, което произхожда от наименованието на използваното в нея животно.

Целта на публикацията е да представи приложението на терапията с някои видове животни в социалната работа с деца. Използвани са изображения с разрешен достъп с източник Google изображения.

Изложение

Общозвестно е влечението на децата към животните. Това прави терапията с живот лесно приложим метод за работа с тях от гледна точка на подхода на децата към животните и естественото им предразположение за осъществяване на контакт с тях. Това е от съществено значение, поради факта, че обект на социална работа са деца с различни по вид и степен увреждания или затруднения, породени от психическо или емоционално естество.

Общуването с животни има доказан положителен ефект при съпътстващо лечение на следните състояния: забавено психическо и речево развитие при децата, нервна анорексия, детски аутизъм и церебрална парализа, олигофрени, синдром на Даун, синдром на хроничната умора, посттравматичен стрес, зрителни смущения, гръбначни изкривявания във функционален стадий, синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност и др. Положителното влияние на терапията с животни при децата се изразява в: повишаване на общителността, стабилизиране на емоционалното състояние, развиване на мисленето и ускоряване на процеса за придобиване на нови знания и умения.

Терапията с животни се осъществява посредством два подхода: насочено и ненасочено. Вторият подход представлява общуване с животно/и в домашни условия. В социалната работа с деца се използва насоченото прилагане на терапията с животни. То винаги е съобразено със здравословното и психоемоционалното състояние на детето, поставената цел и желаните от социалния работник резултати [6].

Според видовете животни, с които се работи, в практиката са се обособили няколко вида терапия. По-известните сред тях са: *хипотерапия* (лечение с коне), *канистерапия* (лечение с кучета), *делфинотерапия* (лечение с делфини), *фелинотерапия* (лечение с котки), *апитерапия* (лечение с пчелни продукти и пчели), *хирудотерапията* (лечение с медицински пиявици), *асинотерапия (магарешка терапия)*. Не всички от посочените видове терапия с животни намират приложение в социалната работа. Често в практиката си с деца социалния работник използва не самите животни, а техни образи във вид на играчки, рисунки или видеоматериали. В психосоциалната работа могат да бъдат включени и звуци, издавани от животни.

В нашата страна практиката в социалната работа, психотерапевтичната практика и медицинското лечение включването на съпровождаща терапия с животно не е силно развита. Значителна част от специалистите се отнасят скептично към ползите от тази терапия. В България официално признат метод на лечение е хипотерапията и на територията на страната има изградени центрове, в които се тя се изучава и прилага. Съществуват и развъдници за кучета, където се предлага и канистерапия с помощта на специално обучени животни, основно насочена към хора със зрителни затруднения. Най-близкото място, където може да се проведе курс на лечение с делфинотерапия е в Мармарис, Турция. Делфинариумът в град Варна акцентира върху забавната страна в своите програми с делфини, но не и върху терапевтичната.

Един от най-ранно регистрираните случаи на прилагана терапия с животни върху психично болни хора е известен от края на XVIII век. Съпътстващото лечение е приложено от Уилям Тюк (William Tuke) в болница в Йорк Ритрийт (York Retreat), Англия. На пациентите на това лечебно заведение е било позволено да ходят на разходки в градината, където свободно са се разхождали и дребни домашни животни. Те се оказват успешни „инструменти“ за социализация. През 1860 г. болницата „Бетлем“ (Bethlem Hospital) (също в Англия) последвала примера и осигурила в градината си животни, които чувствително повлияли върху морала и поведението на пациентите с психични разстройства [6, 7].

При децата общуването с животни допринася за повишаване на тяхната мотивация, засилва себеуважението им и увереността да осъществяват и поддържат контакт, прави ги по-самоуверени и щастливи, доставя им удоволствие. По време на терапевтичните сесии децата научават нови за тях факти, свързани със животните и придобиват нови умения. Ще бъде

представено приложението на различните видове терапия със животни в социалната работа с деца и ефективността ѝ.

1) Хипотерапия (*hypotherapy*, от гр. "hippo" – кон)

Хипотерапията, по начина, в който се практикува в момента, е разработена през 60-те години на миналия век, когато започва да се използва в Германия, Австрия и Швейцария като допълнение към традиционната физиотерапия. От края на 50-те години на ХХ век се използва благотворното влияние на коня върху човека при психични и неврологични заболявания. За родоначалник на хипотерапията е призната датската спортистка Лиз Хартел. След преболедуван

полиомиелит тя остава частично парализирана. Благодарение на деветгодишна упорита работа, рехабилитация и тренировки по езда постига впечатляващ резултат – през 1952 г. на Олимпийските игри в Хелзинки състезателката печели сребърен медал.

Основни средства за постигане на целите при хипотерапията са общуването с конете и т.н. „терапевтично яздене“. То може да се практикува като спорт за хора с увреждания. Методът представлява ефективна лечебна физкултура. Препоръчван е от лекари за лечение и възстановяване при детска церебрална парализа, спина бифида, мускулна дистрофия, мултиплена склероза, ампутации, слухови и зрителни увреждания, синдром на Даун, аутизъм, психични проблеми, умствена изостаналост, нарушения на опорно-двигателния апарат, включително гръбначни изкривявания, черепно-мозъчни травми, полиомиелит. Конят се използва като средство за предаване на импулси към таза на пациента. Технологично терапевтичният процес се осъществява чрез движение на животното ходом, при което детето е добре закрепено към седлото. Общуването на детето с коня създава устойчив положителен емоционален фон, който сам по себе си е лечебен. Основен фактор при този метод е цялостното активизиране и мобилизиране на организма – физическо и психологическо.

Конят прави над сто и десет вибрационни движения в различни посоки, които се предават на ездача, поради което терапевтичната езда оказва биомеханичен ефект върху човешкото тяло. По време на движението си конят предизвиква леко затопляне (нормалната телесната температура на коня е с около 1.5 - 2 градуса по-висока от човешката), масажира мускулите на краката и тазовите органи и увеличава притока на кръв в долните крайници. Ездитните коне могат да помогнат за подобряване на баланса, координацията и мускулният тонус. За да запази детето равновесие на седлото, е необходимо да заеме правилна позиция и да извършва добре координирани и синхронизирани движения. Това ангажира голям брой мускулни групи по тялото, които не са активни при ежедневните дейности. Конната езда стимулира развитието на фините двигателни умения, постоянството, подобрява хармоничното възприемане на живота и света при пациенти с различни психични разстройства.

Абсолютно противопоказано е методът да се прилага при деца с хемофилия, чупливост на костите и заболявания на бъбреците [1, 5].

2) Делфинотерапия (*dolphin therapy*, от англ. “*dolphin*” – делфин)

За основател на терапията с делфини се счита д-р Дейвид Нейтънсън. В началото на 80-те години на XX век в желанието си да помогне на деца с увреждания да достигнат максималния си потенциал той активно изследва поведението на делфините и открива благоприятното въздействие на животните при общуването им с хора.

Терапията с делфини намира все по-голямо приложение като помощен метод при лечение на много заболявания. Тя се използва като терапевтичен подход за развитие на говорните и двигателни умения при деца, диагностицирани с увреждане в развитието, емоционални или физически смущения. Терапевтичният ефект на този вид терапия се основава на безусловната любов и подкрепа, предоставяни от делфините към хората, които могат да повлияят на деца като им помагат да се научат да изграждат доверителни връзки. Доказано е, че делфините притежават емоции, подобни на човешките и са в състояние да повишат самочувствието, социалните умения и училищната успеваемост при децата.

Делфинотерапията и плуването с делфини се препоръчва като оздравително мероприятие и медико-психологическа рехабилитация при деца, преживели тежки психологически травми. Делфинотерапията показва добри резултати и при работата с деца с умствени и физически увреждания. Делфините притежават уникалната способност да осъществяват междувидова комуникация и посредством това те лесно приемат контактите с хората. Терапията се провежда в специални басейни с отглеждани на закрито или полузакрито делфини и специално обучени терапевти, които помагат на пациентите (най-често деца) да плуват, докосват, хранят или потупват животните и същевременно, работят върху специфични области като речта, поведението и двигателните умения чрез персонализирани програми. Делфинотерапията с деца се осъществява с помощта на специално обучени делфини. Доказано е, че посредством звуковите вълни човешките гръбначен стълб и мозък влизат в резонанс. По този начин се стимулира производството на субстанция, която подобрява функционирането на нервната система. Контактът с делфина намалява стреса, страха и напрежението у детето. Според специалисти, които се занимават с този метод, при игра с делфините се постига удивително подобряване на здравословното състояние на децата с увреждания. Те започват да се смеят, да говорят, да се движат свободно или да правят неща, които не са успели да постигнат при приложението на други видове терапия. Промяната и напредъкът се проследяват посредством обсъждане между родителите, децата и лекарите, преди и след провеждането на курса на лечение [5].

Сред наблюдаваните ефекти на терапията с делфини при деца са: силна емоционална промяна, успокояване, подобряване на комуникацията, повишена концентрация, увеличаване на доверието и самочувствието, по-добра координация, по-добре функционираща имунна система.

Подходящи за терапия с делфини са следните състояния: аутизъм, Синдром на Даун, неврологични нарушения, дефицит на внимание и хиперактивност, изоставане в развитието, облекчаване на болките и травмите на гръбначния стълб, мускулна парализа, говорни проблеми.

Методът е противопоказан за приложение при деца с епилепсия, остри респираторни и онкологични заболявания.

През 2005 година е създаден Международен институт по делфинотерапия (International Institute Of The DolphinTherapy). В него е разработена първата официална програма по делфинотерапия (Dolphin Assisted Therapy – DAT) [4,5, 9].

3) **Канистерапия** (*canis therapy*, от лат. „*canis*” — куче)

Началото на канистерапията се свързва с основателя на болницата в Йоркшир за психично болни – Уилям Тюк, където през 1790 г. започнали да използват кучета в лечебния процес. Американският детски психолог Борис Левинсон забелязва, че малките му пациенти приемат много добре кучето му, което е в приемната по време на сеансите и лечението. След системни наблюдения той предлага кучета да се използват при лекуване на психически разстройства. За първи път той през 1969 г. използва термина „пет-терапия”. В научната литература съществуват данни за използването на кучета за терапия от Флорънс Найтингейл, Зигмунд Фройд и Илейн Смит [3, 4, 7].

Терапията при деца включва занятия със специално обучени кучета. В терапевтичния процес кучето има ролята на основен мотиватор и оказва комплексно въздействие върху детето. То трябва да отговаря на определени изисквания – да не проявява агресия, да изпълнява специфични команди, да притежава характер, който да позволява лесен контакт с него, да е на подходяща възраст за включване в такъв тип дейност, да е ваксинирано и обезпаразитено.

При включването на куче в терапевтичния процес при дете задължително се работи под контрола на квалифициран канис-терапевт и в присъствието на родител. Канистерапията има следните благоприятни въздействия при деца: стимулира умственото и физическото им развитие, коригира налични отклонения в двигателната и фина моторика. Повлияват се благоприятно цялостно поведение, говор, общо емоционално състояние и общуването на детето. Терапията е насочена към корекция, рехабилитация и социална адаптация на деца с нарушено развитие от различен вид и предполага засилване на ефикасността на развитието на личността. Канистерапията помага за развитието на емоционалните и умствените способности и развитие на двигателните функции на деето.

Терапията с куче е допълващ метод при социална работа с деца, насочена към решаване на общопедагогични или индивидуални корекционни задачи. Методът е ефективен при индивидуални и групови занятия за деца от различна възраст. Използва се при деца с нарушения в развитието от аутистичния спектър, синдром на Даун, детска церебрална парализа, олигофрения и др. Положителните му въздействия са: подобряване на координацията на движенията, намаляване на спастичността, подобряване на паметовите процеси.

Канистерапията се използва предимно като рехабилитационен метод. Процесът протича под формата на игра и ефектите се постигат постепенно и ненатрапчиво. В зависимост от диагнозата инструкторите подбират индивидуална за детето система от упражнения. Ефективността на метода и улеснение за неговото приложение при деца се дължи на това, че кучето е социално животно, което се ориентира се прекрасно по отношение на заобикалящите го хора, искрено обича, силно се привързва и е предано. Върху тези му качества се градят различните програми с участие на кучета и приложението им през последните години.

Методът е широко приложим. От 2010 година в Полша е въведена специалността „канистерапевт” в държавния списък на професиите. В някои клиники в Германия официално се прилага канистерапия [11]. В Норвегия с подготовката на кучета помощници се занимават държавни учреждения и благотворителни организации. В САЩ около 95% от животните,

използвани в психотерапията, са кучета. В България канистерапията прави първите си стъпки. Пионери в тази област са фондация „Очи на четири лапи“ [12], където се обучават кучетаводачи за слепи хора. Сдружение "Канистерапия – България" е лицензиран доставчик на социални услуги с лиценз на ДАЗД за Център за социална рехабилитация и интеграция на деца [13].

Контактът с кучето оказва влияние върху детето в няколко важни аспекта:

- Психологически аспект – детето получава истински приятел, който му показва неограничена любов и преданост, намалява или премахва усещането за самота и осигурява физическо стимулиране, когато клиентът докосва и прегръща кучето.

- Социален аспект – в човека, придружен от куче, се събужда съчувствие - той или тя установява по-лесно контакт с хората, а кучето като негов пазител повишава чувството за безопасност на клиента.

- Технически аспект - кучето може да помага: например на човек с инвалидна количка в това да бъде независим, може да му осигури по-дълги разходки, да издърпа инвалидната количка с помощта на специален колан, да носи предмети в чанта на гърба и т.н.

4) Фелинотерапия (от латински felis – котка).

Фелинотерапията е терапевтична практика за профилактика и лечение на различни заболявания с помощта на контакти с котки. Тези животни имат най-силно влияние върху децата във възрастта между 5 и 8 години. Изследвания показват, че деца, които има контакт с котка изграждат по-силен имунитет, по-стабилна психика, по-рядко се разболяват и се справят по-добре при усвояване на учебното съдържание. Терапията с котки оказва благоприятно въздействие при деца с умствено изоставане. Децата с психични заболявания възприемат присъствието на котките без да се отчитат при тях прояви на раздразнение. Терапията с котки е много ценна за деца с нарушения в развитието като аутизъм, тъй като прави света около тях по-спокоен и приятен.

Общуването с котки оказва оздравителен ефект, който се постига посредством топлината на котката, която има отпускащо въздействие, а мъркането ѝ позволява на детето да се отпусне, като по този начин се намалява у него нивото на стрес и напрежение [9].

Котките помагат да се премахнат неприятните симптоми на някои заболявания, свързани с болка, но не лекуват причината за заболяването. Всеки контакт със здрава котка дава на човек положителни емоции. Изследователи обясняват това посредством енергийния обмен, който се осъществява при погалване на меката козина на котката. Терапевтичният ефект се отчита чрез облекчаване на симптомите на болка от различен характер, психическо успокояване и подобряване на емоционалното равновесие. Котките лекуват и с ултразвук, който се произвежда при котешко мъркане. Той влияе положително върху човешката нервна система. Практиката показва, че вибрациите, които котката произвежда по време на мъркането, ускоряват регенерацията на костните, мускулните и кожните клетки. Космите, покриващи тялото на котката, постоянно се трият един в друг, поради което възниква разреден нискочестотен ток. Неговото въздействие върху човешкото тяло има следните положителни ефекти: подобрява кръвоснабдяването; укрепва имунната система; нормализира работата на сърцето; унищожава вируси и микроби; облекчава възпалителните процеси.

Терапията с помощта на котки няма противопоказания, с изключение на алергии към космите им или кожни заболявания.

Заклучение

Терапията с животни е сред нетрадиционните методи на лечение. Днес тя е призната във всички развити страни, където са създадени институти, занимаващи се с изследвания влиянието на животните върху хората, провеждат се международни конференции и семинари, посветени на методите на лечение с помощта на животните. В САЩ, Великобритания, Канада и Франция функционират организации, чиято цел е оказване на помощ на хора с физически или психически проблеми чрез терапия с животни. В терапевтичния процес те използват домашни животни, предимно кучета, котки, зайци и птици, като терапевтично средство. В програмите за анималотерапия участват медици, социални работници и психолози.

Терапията с животни включва контролирано терапевтично взаимодействие със специално обучени животни, което има за цел да помогне на децата да развият социалните си и емоционални способности. В процеса на терапията се наблюдава, че децата започват да контактуват все по-добре с връстниците си и с деца на друга възраст. Терапията с животни не се прилага самостоятелно. Тя и допълващ метод и част от една образователна и терапевтична стратегия. Проучвания върху ефективността на анималотерапията отчитат значително подобрене в настроението на децата и желанието им за игра. Забелязва се повишаване на осъзнаването на социалната среда, говорните умения, социалното взаимодействие и мотивацията да контактуват с околната среда. За целите на терапията могат да бъдат използвани различни животни, като най-често това са коне, котки, кучета. Съществуват данни за използване на някои видове домашни животни, но описаният терапевтичен ефект не е достатъчно ефективен. Всяко животно притежава потенциал да осъществи терапевтична връзка, но, колкото по-социализирано и опитомено е то, толкова по-лесно допуска човешки контакт. Установено е, че по време на провеждане на терапията и осъществяване на връзка с животното, в човешкия мозък настъпва освобождаване на невротехимикали, които намаляват стреса и да увеличат окситоцина и допамина в мозъка. Тези химикали са свързани с увеличаване на привързаността, доверието и социалните умения.

За да бъде ефективна и безопасна, терапията с животни трябва да се провежда контролирано и задължително под ръководството на специалист (психолог, психотерапевт, социален работник, семеен консултант, анималотерапевт)!

References:

1. **Amerikanska asotstiasiya po hipoterapiya.**
2. <https://www.americanhippotherapyassociation.org>
3. **Barker, S. B. (1999):** Терапевтични аспекти на взаимодействието между човека и придружавашото го животно. *Psychiatric Times*, 16(2), pp. 45-46.
4. **Ernst, Lorraine. Animal-Assisted Therapy: An Exploration of Its History, Healing Benefits, and How Skilled Nursing Facilities Can Set Up Programs. Hamfris, T. (2003):** Ефективност на терапията, подпомогана от дelfini, като поведенческа интервенция за малки деца с увреждания. *Mostove* 1(6), pp.1-9
5. **Oropesa Roblejo, P., García Wilson, I., Puente Saní, V., & Matute Gaínza, Y. (2009):** Асистирана терапия с животни като ресурс в реабилитационното лечение. *Medisan*, 13(6)
6. **Parish-Plass, N., (2013):** Психотерапия с помощта на животни: теория, проблем и практика. Etats-Unis: Universitet Pardyuh Entshiklopediya
7. **Therapy Dogs International.** www.tdi-dog.org.
8. **Zgalevska (2013):** Терапия за деца с животни,
9. **Butler, K., (2013):** Therapy Dogs Today, 2nd Edition: Their Gifts, Our Obligations. American Dog Obedience Center, LLC 12201 Buckskin Pass, Norman OK 73026, Dogwise Publishing, 2013.

10. **Martin, F., Farnum, Dzh. (2002):** Asistirana s zhivotni terapiya za decha s povsemestni narusheniya v razvitiyo. *Western Journal of Nursing Research*, 24(6), pp. 657-670.
11. https://zgalevska.wordpress.com/2013/01/05/animal_therapy_for_kids/
12. <http://www.st-marienkrankenhaus.de/fachgebiete/klinik-fuer-kinder-und-jugendpsychiatrie-und-psychotherapie/leistungen-schwerpunkte/hundetherapie/>
13. <http://e4p-bg.com/>
14. <http://canistherapy.wordpress.com/>